

СУТНІСТЬ І ЗНАЧЕННЯ ДІАГНОСТИКИ В АНТИКРИЗОВОМУ УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

Сучасні ринкові умови господарювання вимагають нових підходів до визначення та розкриття сутності і визначення місця і ролі діагностики в дослідженні ефективності господарювання підприємств, а тому потребують від науковців приділяти особливу увагу проведенню діагностики суб'єктів господарювання з метою попередження та запобігання кризових явищ. Наукові дослідження теоретиків та практиків сутності і значення діагностики в різних сферах діяльності підприємств ведуться давно, а результати, отримані в процесі дослідження, дають змогу визначити значимість діагностики для проведенні відповідних стратегічних і тактичних антикризових заходів.

Огляд літературних джерел свідчить, що автори по різному розкривають сутність терміну «діагностика», як способу розпізнавання стану підприємства за допомогою проведення комплексу дослідницьких процедур і виявлення негативних відхилень у його функціонуванні.

У ході дослідження нами визначена мета статті – провести методологічне дослідження різних поглядів вчених і практиків стосовно категорійних понять «діагноз» та «діагностика», зосередивши увагу на тих аспектах, які з наукової точки зору найбільш вдало висвітлюють сутність та значення діагностики для підприємства.

У словнику Ожегова С.І. визначається, що поняття «діагноз» трактується як «розпізнання хвороби на підставі обстеження хворого та постановки діагнозу» [1, с.151]. У словнику іншомовних слів термін «діагностика» тлумачиться як встановлення і вивчення ознак, які характеризують стан організмів, систем для передбачення можливих відхилень в їх роботі і діяльності [2, с.97]. За визначенням Короткова Е.М.: «діагноз – це конкретне, фіксоване у часі тлумачення про стан суб'єкту яке має дві площини конкретизації: по-перше, констатацію результатів дослідження; по-друге, висновок за цими результатами на основі показників, нормативів, характеристик» [3, с.95]. Василенко О.В. стверджує, що «діагноз» - це конкретний, цілком визначений фіксований в часі стан, що має адресну прив'язку, об'єкт аналізу. А можливість встановити діагноз нам дозволяє така дослідницька категорія, як діагностика [4, с. 337].

У словнику по антикризову управління термін діагностика тлумачиться як встановлення та вивчення ознак, які характеризують стан організмів, машин, систем для передбачення можливих відхилень та запобігання порушень нормального режиму їх роботи, діяльності» [5, с. 146].

Діагностика, з медичної точки зору, визначається як процес розпізнавання хвороби та визначення її відповідно до прийнятої медичної термінології, тобто встановлення діагнозу [6, с.250].

Як зазначає Лігоненко Л.О., термін «діагностика» (від грец. Diagnostikos - спроможний розпізнавати) дослівно перекладається з давньогрецької як розпізнавання стану об'єкта за другорядними ознаками. Інший можливий переклад цього терміну - вивчення стану об'єкта, у тому числі й економічного. Вона акцентує увагу на тому, що існують різні підходи до визначення сутності діагностики. Діагностика - це визначення стану об'єкта, предмета, явища чи процесу управління за допомогою реалізації комплексу дослідницьких процедур, виявлення в них слабких ланок і «вузьких місць» [7, с.155].

В ході дослідження процесів життєдіяльності підприємства за допомогою контролю, виокремлюється наступний напрямок діагностичних досліджень - діагностика проблем. Під проблемою розуміється невідповідність стану керованого об'єкта цілям, поставленим керівником. У практичному плану зміст терміна «проблема» розглядається як труднощі, перешкоди, недостатність чого-небудь. Тому, діагностика проблем передбачає визначення суті й особливостей проблеми на основі всеохоплюючого аналізу величин та співвідношення параметрів організаційно-виробничої системи та ринкового середовища, зміни цих співвідношень з метою визначення причин та місця (за ієрархічними рівнями управління системи) виникнення проблеми за допомогою певного набору принципів, методів та прийомів аналізу [8, с. 82].

Дослідження фахових видань дало змогу виокремити ще один напрямок визнання сутності поняття «діагностики в санаційному управлінні підприємства». В даному аспекті суть мети проведення діагностики визначається нормативно-законодавчими документами, зокрема Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» і полягає в

розпізнанні ознак і природи кризи, її локалізації, використання елементів дослідження як заходів превентивної санації та відновлення платоспроможності [9, с. 180].

Зазначаємо, що даному аспекті категорія «діагностика» розкривається як дослідження за змінами в законодавстві країни з питань проведення судових процедур щодо підприємств-боржників та відстеження нових аспектів з питань банкрутства.

Доцільно акцентувати увагу на тому, що термін «діагностика» використовується і в банківському секторі економіки для оцінки і вдосконалення управління фінансовим станом банківських установ, його ділових партнерів, при проведенні порівняльного аналізу банківських структур на конкурентному ринку. Сутність даного виду діагностики полягає в обґрунтуванні і реалізації найбільш ефективних форм нагляду, контролю і самоконтролю за банківською діяльністю, спрямованих на запобігання банкрутства й управлінням рівнем стійкості (проблемності) в банківській системі. Даний напрямок діагностики обумовлений вирішенням завдань щодо профілактики кризових явищ, поступового розвитку національної економіки, передбачення криз в банківському секторі економіки [10, с.108-109].

Важливим напрямом діагностики в антикризовому управлінні підприємством є діагностика кризового стану. В наукових працях видатних вітчизняних та закордонних фахівців з антикризового управління та діагностики фінансово-економічного стану: І.Бланка, А.Градова, Б.Кузіна, В.Грущенко, О.Крюкова, Е. Короткова, Г.Курощеева, Л.Лігоненко, Р.Павлова та ін., які акцентують увагу на тому, що діагностика визначається за допомогою певних показників фінансово-господарської діяльності за фінансовою звітністю на базі аналітичних процедур, як:

діагностика кризового стану і вибір напрямів проведення процедури банкрутства; діагностика банкрутства; діагностика фінансового стану підприємства, контроль і своєчасне запобігання кризових ситуацій;

система цілісного фінансового аналізу, спрямованого на виявленні симптомів кризи, встановлення її рівня та причини (параметрів кризового розвитку підприємства), що генерують загрозу банкрутства підприємства в подальшому періоді [11, с.159 -161].

При проведенні діагностики банкрутства в системі комплексного аналізу фінансового стану підприємства виокремлюються групи об'єктів спостереження, які формують можливе «кризове поле», що створює загрозу банкрутства підприємства: ринкова вартість, показники формування чистого грошового потоку за видами звичайної діяльності підприємств, структури використовуваного капіталу з позиції оцінки автономності, склад фінансових зобов'язань по терміновості погашення, показники ліквідності активів, склад поточних витрат, рівень концентрації фінансових операцій у зонах підвищеного ризику [12, с. 223].

Результати проведеного дослідження свідчать, що діагностику підприємства слід розглядати як:

дослідницький процес, який спрямований на виявлення якомога раніше упущень у фінансовій діяльності підприємства, потенційно небезпечних з точки зору достовірності настання банкрутства;

спеціально організоване систематичне розпізнавання проблем за основними кількісними і якісними параметрами господарювання і оперативну їх оцінку;

функцію практичного визначення стану підприємства з метою наступного його коригування або зміни режиму роботи;

специфічний метод, який базується на реалізації цілей діагностичного дослідження певного процесу діяльності підприємства, що є алгоритмом проведення цього процесу і досягнення (цілі).

Література

1. Ожегов С.И. Словарь русского языка. Около 57 000 слов. Изд.11-е. / Под ред. д-ра филолог. наук. проф. Н.Ю. Шведовой. – М., «Русский язык», 1975. – 846 с.
2. Словник іншомовних слів: 23 000 слів та термінологічних словосполучень / Уклад. Л.О. Пустовіт та ін. – К.: Довіра, 2000. – 1018 с.
3. Антикризисное управление: Учебник / Под ред. Э.М. Короткова. - М.: ИНФРА-М, 2000. - 432 с.
4. Василенко В.О. Антикризове управління підприємством: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. - К.: ПУЛ, 2003. - 504 с.
5. Юн Г.Б., Таль Г.К., Григорьев В.В. Словарь по антикризисному управлению. - М.: Дело, 2003. - 448 с.
6. Бланк И.А. Управление финансовой стабилизацией предприятия. - К.: Эльга, Ника-Центр, 2003. - 484 с.
7. Лігоненко Л.О. Методологія діагностики загрози банкрутства підприємства та напрямки її удосконалення // Фінанси України. -1998.-№8- С. 136-148.
8. Антикризисное управление: от банкротства - к финансовому оздоровлению / Под ред. Г.П.Иванова. - М.: Закон и право, ЮНИТИ, 1995.- 320 с.
9. Антикризисное управление: Учеб. пособие для техн. вузов / Под ред. проф. Э.С.Минаева и проф. В.П.Панагугиина. - М: Изд-во „ПРИОР“, 1998.- 432 с.

ЭКОНОМИКА ПРЕДПРИЯТИЙ

10. Стратегия и тактика антикризисного управления фирмой / Под ред. А.П. Градова, Б.И. Кузина. - СПб.: Спец.лит., 1996. - 512 с.
11. Лігоненко Л.О. Антикризове управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій: Монографія. -К.: КНТЕУ, 2001. - 580 с.
12. Лігоненко Л.О. Аналіз процесів, пов'язаних з банкрутством підприємств в Україні: методичні аспекти та практичні висновки // Економіка. Фінанси. Право. 2000. - №5. - С. 18-21.